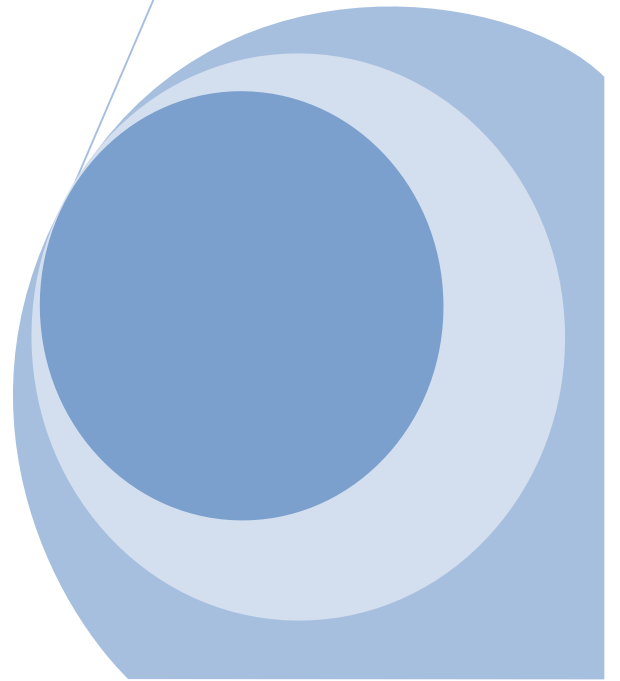
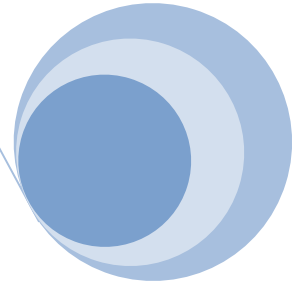

فرا ارزشیابی (۱) Meta Evaluation

درس : ارزشیابی برنامه پیشرفته   جلسه : نهم

[Education Development Center]

فهرست مطالب

اهداف کلی	۳
۱ تاریخچه و اهمیت فراارزشیابی	۳
۱,۱ پیش زمینه ها و مشکلات	۳
۱,۲ اهمیت فرا ارزشیابی	۴
۱,۳ رویکردها و مفاهیم در دسترس از فرا ارزشیابی	۴
۲ کفایت تکنیکی	۵
۲,۱ معیارهای فرا ارزشیابی	۵
۲,۲ اعتبار درونی	۶
۲,۳ اعتبار بیرونی	۶
۲,۴ پایایی	۷
۲,۵ عینیت	۷
۳ مطلوبیت	۸
۳,۱ مقدمه	۸
۳,۲ تناسب (مرتبط بودن)	۸
۳,۳ اهمیت	۸
۳,۴ وسعت	۹
۳,۵ قابل قبول بودن	۹
۳,۶ زمان	۹
۳,۷ فراگیر بودن	۹
۳,۸ هزینه اثربخشی	۹
۴ معیار های فرا ارزشیابی از زبان ورتون	۱۰
۴,۱ استانداردهای فایده مندی	۱۱
۴,۲ استانداردهای عملی بودن	۱۱
۴,۳ استانداردهای اخلاقی	۱۲
۴,۴ استانداردهای دقت	۱۳
خلاصه	۱۵
منابع	۱۶

شناسه جستار
 عنوان جستار: فرا ارزشیابی (۱)
 نویسنده: دکتر محبوبه صابر
 کارشناس ارشد مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی
 آخرین تاریخ به روز رسانی: ۱۳۸۹/۹/۲۱
طراح آموزشی: دکتر .....
ویرایش: زهرا صفاری
 کارشناس مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی
با همکاری:
 مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی
 قطب علمی آموزش الکترونیکی
 دانشگاه علوم پزشکی شیراز

اهداف کلی

در تدوین این درس اهداف کلی زیر مد نظر است :

۱. تعریف و تاریخچه فرا ارزشیابی
۲. درک اهمیت فرا ارزشیابی
۳. آشنایی با معیار های فرا ارزشیابی

۱ تاریخچه و اهمیت فراارزشیابی

➤ مفاهیم کلیدی

۱. استفاده از واژه ی فراارزشیابی به بیش از چهل سال پیش توسط میشل اسکریون بر می گردد.
۲. بعلت نقش مهم و کلیدی یک ارزشیاب در طراحی ارزشیابی این فرایند مجدداً باید توسط یک ابزار مناسب بررسی شود.
۳. فرا ارزشیابی دو نوع دارد، فرا ارزشیابی تکوینی و فرا ارزشیابی تکمیلی .

➤ اهداف یادگیری

شما پس از مطالعه این نوشتار قادر خواهید بود :

۱. اهمیت فرا ارزشیابی را در افزایش کیفیت مطالعات اولیه ارزشیابی شرح دهید.
۲. شروع مسیر فرا ارزشیابی را بیان کنید.
۳. انواع فرا ارزشیابی و تفاوت جایگاه آنها را به تفصیل شرح دهید.

۱,۱ پیش زمینه ها و مشکلات

بعلت افزایش تعداد فرایند های ارزشیابی و دقت سازمان ها در تصمیم گیری نیاز به فرا ارزشیابی احساس می شود . میشل اسکریون اولین کسی بود که مفهوم فرا ارزشیابی را مطرح کرد. فرا ارزشیابی به دو سبک و در دو مرحله انجام می شود. فرا ارزشیابی تکوینی که به قصد بهبودی و ارتقاء یک مطالعه ارزشیابی قبل از آنکه به مرحله ی بی بازگشت و نتیجه گیری قطعی از ارزشیابی برسیم انجام می شود. فرا ارزشیابی تکمیلی که پس از پایان و دستیابی به نتایج اجرا می گردد.

فرا ارزشیابی تنها برای بررسی بعضی از مطالعات ارزشیابی طراحی نشده است بلکه برای ارزشیابی تمام وظایف و فعالیت های ارزشیابی مناسب است. در حقیقت در این تعریف وسیع ؛ فلسفه فرا ارزشیابی نهفته است هر فعالیتی که لزوم ارزشیابی را روشن می کند برای فرا ارزشیابی هم دلایلی کافی خواهد داشت.

لازمه یک ارزشیابی خوب آن است که فعالیت های ارزشیابی خود ارزشیابی شوند. عوامل بسیاری می توانند سبب شوند تا کار ارزشیابی با دقت و صحت لازم انجام نشود. لذا لازم است تا ارزشیابی برای مشکلاتی مانند تورش، خطاهای تکنیکی^۱، مشکلات اداری و خطا در استفاده از اطلاعات بررسی و پایش شود. این پایش ها برای بهبود مداوم و سنجش شایستگی فعالیت های ارزشیابی لازم است. این مبحث در حقیقت ارائه یک ساختار منطقی و توصیه ی متدولوژیک برای ارزشیابی یک ارزشیابی است. برای سادگی بحث میشل اسکریون^۲ به ارزشیابی ارزشیابی نام فرا ارزشیابی^۳ داد بنابراین ارزشیابی اولیه^۴ در حقیقت موضوع فرا ارزشیابی خواهد بود.

۱,۲ اهمیت فرا ارزشیابی

هر مطالعه ی ارزشیابی با دلایل زیادی می تواند با تورش همراه باشد، ارزشیاب تصمیم می گیرد از چه روشی در ارزشیابی استفاده کند، با چه ابزاری اطلاعات را جمع آوری نماید، با چه افرادی مصاحبه کند و .... تمام اینها بر نتیجه ارزشیابی مؤثر است. حتی پیش زمینه ی شخصی، نوع مطالعات، آموزش های حرفه ای و تمام تجربیات بر مسیرهایی که در مطالعه انتخاب می کند مؤثر است. ارزشیاب و مشتری هر دو در مورد تورش در ارزشیاب حساس هستند. ارزشیاب، به علت آنکه استانداردهای فردی و شهرت حرفه ای در خطر است و مشتری، به علت آنکه نمی خواهد منابع خودش را جایی که به هدف نمی رسد هزینه نماید. و در نتیجه اگر ارزشیابی در ابعاد کلیدی آن با کاستی روبرو باشد هر دو چیزهایی را از دست می دهند. این دلیل اهمیت فرا ارزشیابی؛ ارزشیابی ارزشیابی است. اهمیت ویژه فرا ارزشیابی در این زمان که تعداد ارزشیابان در حال افزایش است و تمام آنها نیاز دارند که کیفیت فعالیت هایشان بررسی شود بسیار ضروری است. در طول ۳۰ سال گذشته افزایش سریعی را در فعالیت های ارزشیابی در تمام سطوح برنامه های آموزشی داشته ایم. برنامه های ارزشیابی درونی، ارزشیابی بیرونی، ارزشیابی پیشرفت تحصیلی، اعتباربخشی، ارزشیابی اعضای هیأت علمی و پروژه های کشوری متعددی طراحی و اجرا شده است، که هزینه های سنگینی را برای آموزش عالی در وزارت بهداشت و درمان داشته است اما این ارزشیابی با کیفیت ها و ارزش های متفاوتی انجام و ارائه گردید.

۱,۳ رویکردها و مفاهیم در دسترس از فرا ارزشیابی

متون ارزشیابی حاوی روش های مختلفی برای ارزشیابی است. میشل اسکریون (۱۹۶۹) اولین کسی بود که واژه فرا ارزشیابی را برای مفهوم سنجش طراحی ارزشیابی محصولات آموزشی است را اطلاق نمود. لئون لزیگر^۵ (۱۹۷۰) مالکوم پروس^۶ ۱۹۷۳ ریچارد سلیگمال^۷ ۱۹۷۳ برای مفهوم فوق واژه ی ممیزی آموزشی^۸ را بیان نمود. استافل بیم^۹ ۱۹۷۱ و کرات هول^{۱۰} ۱۹۷۲ مقاله ای حاوی معیارهای مورد نیاز در فرا ارزشیابی را ارائه نمودند.

¹ Technical error
² Michael Scriven (1969)
³ Meta Evaluation
⁴ Primary evaluation
⁵ Leon Lessinger
⁶ Malcom provus
⁷ Richard Seligman
⁸ Educational Auditing
⁹ Staffel beam
¹⁰ Crath hole

➤ **آزمون**

۱- مفهوم فرا ارزشیابی اولین با توسط کدام اساتید ارزشیابی مطرح شد ؟

الف) استافل بیب

ب) ورتن

ج) ساندرز

د) میشل استریون

گزینه " د " صحیح است

۲- چرا فرا ارزشیابی برای افزایش کیفیت ارزشیابی لازم است ؟

الف) چون ارزشیاب نوع، ابزار و فرایند ارزشیابی را طراحی می کند و ممکن است لرزش داشته باشد

ب) چون نتایج ارزشیابی برای تصمیم گیری مدیران است و باید از صحت آن اطمینان داشته باشیم.

ج) چون عدم دقت ارزشیابی به معنای دقت نکردن در مصرف منابع سازمان است

د) چون با فرا ارزشیابی می توان سیستم های ارزشیابی را حذف کرد.

گزینه " د " صحیح است

۲ کفایت تکنیکی

➤ **مفاهیم کلیدی**

۱. برای فرا ارزشیابی معیارهای متعددی مطرح شد که در سه بخش و یازده معیار اختصاصی بیان می شود.
۲. برخی از معیارهای فرا ارزشیابی به پژوهش استناد شده است، مانند اعتبار درونی و اعتبار بیرونی.

➤ **اهداف یادگیری**

شما پس از مطالعه این نوشتار قادر خواهید بود:

۱. معیار های کلی فرا ارزشیابی را بیان کنید.
۲. جایگاه اعتبار درونی، بیرونی، پایایی و عینیت را در ارزشیابی تشریح نمائید.

۲,۱ معیارهای فرا ارزشیابی

برای ایجاد یک متدولوژی برای فرا ارزشیابی لازم است ابتدا معیارهای متناسب درباره فرا ارزشیابی را در ذهن داشته باشیم. این معیارها برای تعیین لزوم و کفایت موارد در گزارشات و طراحی ارزشیابی الزامی است. معیارهای پذیرفته شده برای پژوهش ؛ محل خوبی برای آغاز است زیرا وجه مشترک پژوهش و ارزشیابی هر دو دقت در صحت اطلاعات است.

معیارهای متعددی برای قضاوت بر روی پژوهش‌ها پیشنهاد شده اما بصورت پایه ای یک پژوهش باید یافته‌هایی را ارائه نماید که اعتبار داخلی^{۱۱} و خارجی^{۱۲} داشته باشد به عبارت دیگر یافته‌ها باید صحیح بوده و قابلیت تعمیم پذیری^{۱۳} نیز داشته باشد. اگر چه ارزشیابی باید حائز این استانداردهای تکنیکی باشد اما برای قضاوت درباره یافته‌های ارزشیابی کافی نیست. وقتی که اطلاعات خوبی را ارائه کنیم، مثلاً اطلاعات دقیق و تکنیکی ارزشیابی باید یافته‌هایی را ارائه کند که برای مخاطبین مفید باشد و علاوه بر آن یافته‌ها باید برای مخاطبین ارزشی بیش از پولی که صرف کار کرده اند داشته باشد به عبارت دیگر یکی دیگر از دغدغه‌ها در ارزشیابی هزینه اثربخشی اطلاعات است. این سه استاندارد کفایت تکنیکی، مطلوبیت و هزینه اثربخشی توسط استافل بیم و گوبا ۱۹۷۰ مطرح شود به شکل یازده معیار اختصاصی مطرح شد.

✓ برای کفایت تکنیکی ۴ معیار اختصاصی مطرح شده است.

این چهار تکنیکی عبارت اند از :

۱. اعتبار درونی
۲. اعتبار بیرونی
۳. پایایی
۴. عینیت

۲,۲ اعتبار درونی

این معیار به این موضوع می پردازد که آیا یافته‌ها صحیح است؟ آیا ارزشیابی طراحی شده برای پاسخ به سؤالات ما پاسخ مورد نظر را دارد؟ آیا نتایج دقیق و روشن است؟ روشن است هر مطالعه چه پژوهش و چه ارزشیابی باید حداقل دقت را در پاسخ به سؤالات طراحی شده را داشته باشد.

۲,۳ اعتبار بیرونی

این معیار به قابلیت تعمیم پذیری اطلاعات بر می گردد. نتایج قابل تعمیم به چه کسی و یا چه برنامه ای است. آیا اطلاعات که در دست داریم تنها برای نمونه مورد نظر قابل استفاده است یا قابل تعمیم به سایر گروه‌ها هم هست؟ آیا این اطلاعات تنها برای همین زمان خاص است یا یافته‌ها پیشگویی کننده آنچه در آینده اتفاق می افتد نیز هست؟ بر این اساس؛ دستیابی به معیار اعتبار بیرونی به معنای آن است که اطلاعات می تواند بدون اشکال به سایر جمعیت‌ها، سایر برنامه‌ها و سایر شرایط محیطی، تعمیم یابد. بنابراین در ارزشیابی (مانند پژوهش) تعمیم پذیری یک فعالیت اهمیت دارد تا از نتایج مطالعه استفاده کنیم و نشان دهیم که یافته‌ها قابلیت تعمیم را دارند.

¹¹ Internal Validity

¹² External Validity

¹³ Generalizable

۲,۴ پایایی

این معیار بیانگر دقت اطلاعات است. چگونه یافته از قوام درونی^۴ برخوردار است؟ با آزمون مجدد تا چه میزان اطلاعات از قوام برخوردار است؟ اگر یافته است از دقت و تکرار پذیری برخوردار نباشد. ممکن است که نتیجه یک تصادف ساده بود و لذا بی معنی باشد.

۲,۵ عینیت

این معیار بیانگر عینی بودن اطلاعات است (در مقابل ذهنی بودن) آیا بر روی نتایج یک قضاوت مناسب می توان کرد؟ آیا نتایج بستگی زیادی به تجارب منحصر به فرد، دریافت فردی و تورش ارزشیاب دارد؟ ممکن است یافته هایی که توسط مجموعه ای از قضاوت ها است قابل تکرار باشد و بنابراین پایایی مناسبی داشته باشد اما کاملاً دچار سوگرایی بعلت قضاوت های فردی باشد. یافته ها بایستی توسط افراد خبره ی متفاوت بصورت مشابه تفسیر و تشریح شوند در این شرایط جمع آوری اطلاعات درست بوده است.

➤ آزمون

۱- بر اساس بررسی انجام شده بر روی ارزشیابی بالینی یکی از بخشها انجام شده است. دانشجویان در آزمون تستی، نمرات خوبی داشتند و همین نمرات به عنوان نمره ی پایان بالینی به دفتر دانشکده ارسال شد. به نظر شما در مورد کدامیک از خصوصیات ذیل باید نحوه سنجش مجدداً طراحی شود.

الف) اعتبار درونی

ب) پایایی

ج) اعتبار بیرونی

د) عینیت

گزینه " الف " صحیح است

۲- مهمترین وجه مشترک ارزشیابی و پژوهش کدام یک از موارد ذیل است؟

الف) پایایی

ب) صحت اطلاعات

ج) عینیت

د) اعتبار خارج

گزینه " ب " صحیح است

۳ مطلوبیت

➤ مفاهیم کلیدی

۱. دومین معیار کلی در فرا ارزشیابی مطلوبیت است که خود حاوی ۶ موضوع، تناسب، اهمیت، وسعت، قابل قبول بودن و فراگیر بودن است.
۲. سومین معیار کلی در فرا ارزشیابی هزینه اثر بخشی است.

➤ اهداف یادگیری

شما پس از مطالعه این نوشتار قادر خواهید بود :

۱. معیار های مطلوبیت در فرا ارزشیابی را بیان کنید .
۲. معیار هزینه اثر بخشی را در فرا ارزشیابی توضیح دهید.

۳,۱ مقدمه

برای دستیابی به استانداردهای مطلوبیت^{۱۵}، گزارش های ارزشیابی باید حاوی اطلاعات مناسبی و کاربردی باشد و تأثیر مورد نظر را بر کار مشتریان بگذارد. شش معیار میزان دستیابی را به استانداردهای مطلوبیت تعیین می کند

۳,۲ تناسب^{۱۶} (مرتبط بودن)

این معیار بیانگر آن است که آیا یافته ها به هدف از ارزشیابی پاسخ می دهد؟ مخاطبین چه افرادی هستند؟ چه اطلاعاتی را نیاز دارند؟ ارزشیابی طراحی شده با چه وسعتی به هدف از مطالعه و اطلاعات مورد نیاز مخاطبین پاسخ خواهد گفت. کاربرد معیار تناسب و مرتبط بودن در ارزشیابی لازم است اگر ارزشیابی مخاطبین و هدف از کار اختصاصی باشد این نتایج اختصاصی در سؤالات پاسخ داده خواهند شد. تناسب و ارتباط توسط مقایسه بین اطلاعات جمع آوری شده با سؤال هایی که پرسیده شده به دست می آید.

۳,۳ اهمیت

این معیار برای تعیین و بررسی آن است که، آیا اطلاعات مورد نظر، جمع آوری شده است؟ در برخی از مطالعات ارزشیابی حجم بسیار زیادی از اطلاعات خام که به نظر می رسد مرتبط و متناسب با هدف کار است جمع آوری می شود اما کاربران معتقدند که فقط بخشی از اطلاعات جمع آوری شود که بیشترین فایده را در رابطه با اهداف مطالعه خواهد داشت. برای تحقق این معیار ارزشیاب باید بین داده های مختلف مرتبط ترین و بالاترین اولویت ها را تعیین ، سپس بر پایه این موارد جمع آوری اطلاعات صورت پذیرد .

¹⁵ Utility

¹⁶ Relevance

۳,۴ وسعت^{۱۷}

یک دیگر از شرایط مطلوبیت آن است که اطلاعات ارزشیابی وسعت کافی داشته باشد. اطلاعاتی که ممکن است مرتبط بوده و حائز اهمیت باشد برای پاسخ به تمام سؤالات مهم مخاطبین کافی نباشد.

۳,۵ قابل قبول بودن^{۱۸}

این معیار نشانگر آن است که آیا مخاطب به ارزشیاب اعتماد دارد و معتقد است که او آزاد از سوگرایی ارزشیابی را انجام داده است؟ مخاطبین اغلب در موقعیت سنجش کفایت تکنیکی مطالعه نیستند. بهترین گام که آنها می توانند انجام دهند آن است که تصمیم بگیرند آیا آنها به مطالعه انجام شده اعتماد کنند؟ این عامل اغلب با استقلال ارزشیاب مرتبط است. بدست آوردن معیار اعتماد از مخاطبین بسیار سخت است و فرا ارزشیاب نیاز دارد که بداند به چه میزان مخاطبین به ارزشیابی اعتماد دارند.

۳,۶ زمان

این عامل مهمترین معیار از مجموعه معیارهای مطلوبیت است زیرا بهترین اطلاعات اگر دیر بدست ما برسد بی فایده خواهد بود. در پژوهش زمان؛ از مواردی نیست که دغدغه ی اصلی پژوهشگر باشد و اعتبار درونی و بیرونی در یک پژوهش اهمیت اصلی را دارا است. در ارزشیابی هدف ایجاد یک دانش جدید نیست اما هدف تأثیر بر فعالیت و عملکرد هاست. بنابراین ارزشیابان باید اطلاعات را در زمانی که بدان نیاز است ارائه کنند.

اما اغلب کار به راحتی نیست زیرا اگر ارزشیاب بخواهد تمام موارد در مورد کفایت تکنیکی با دقت پیش رود اغلب اطلاعات و گزارش ها در زمان مورد نیاز آماده نمی شود و اگر بخواهد به محدودیت زمان توجه کند باید برخی از موارد در کفایت تکنیکی را فدا نماید.

۳,۷ فراگیر بودن^{۱۹}

این آخرین معیار مطلوبیت بیانگر گسترش ارائه یافته های ارزشیابی است. روشن است که مطلوبیت یک ارزشیابی تا حدی می تواند توسط این سؤال بررسی شود. آیا تمام مخاطبین یافته های ارزشیابی را دریافت کردند و مورد استفاده قرار دادند؟ به این معیار زمانی دست یافته ایم که تمام افرادی که به یافته های ارزشیابی نیاز دارند آن را داشته باشند و از آن استفاده کنند.

۳,۸ هزینه اثربخشی^{۲۰}

این معیار بیانگر آن است که هزینه ی ارزشیابی بدون فدا نمودن کیفیت در پایین ترین سطح ممکن باشد.

¹⁷ Scope

¹⁸ Credibility

¹⁹ Pervasiveness

²⁰ Cost effectiveness

در جمع آوری اطلاعات و گزارش روش های متنوعی وجود دارد که از نظر هزینه و تجهیزات مورد نیاز متفاوت است بنابراین ارزشیابی باید با دقت، مؤثرترین راهها برای اجرای ارزشیابی طراحی شده را بکار گیرد و در تمام مسیر کار نیز باید تمام هزینه ها و دلایل و تأثیر آنها را در فرایند کار بصورت مستند و دقیق ثبت نماید.

در اتمام کار ارزشیابی باید نشان دهد که تلاش آنها ارزشی بیش از هزینه های اعمال شده در پروژه داشته است و در برخی از موارد ارزشیابی باید بتواند نشان دهد که مطالعات او چگونه توانسته است با کاهش فعالیت های ناکارآمد سبب صرفه جویی در پول و هزینه هایی شود که به مراتب بیش از هزینه های ارزشیابی است.

پس از بحث درباره معیار های کلی فرا ارزشیابی ما با دو دیدگاه و رویکرد درباره فرا ارزشیابی که توسط استافل بیم و ورتون مطرح شده است روبرو هستیم در ابتدا استانداردهای فراارزشیابی ورتون و در بخش بعدی استانداردهای استافل بیم را مطرح و درباره آن به بحث می نشینیم .

➤ آزمون

- ۱- در ارزشیابی عضو هیات علمی ، خودسنجی حذف شد. کدام یک از بخشهای مطلوبیت مخدوش شده است ؟
- الف) فراگیر بودن   ب) قابل قبول بودن
- ج) وسعت   د) تناسب
- گزینه " ج " صحیح است

- ۲- پروژه ی اصلاحات در برنامه های آموزشی در حال اجرا است. ارزشیابی این پروژه هم توسط صاحبان فرایند طراحی شد. بنظر شما کدام بخش از مطلوبیت می تواند مخدوش باشد.
- الف) تناسب   ب) وسعت
- ج) قابل قبول بودن   د) زمان
- گزینه " ج " صحیح است

۴ معیار های فرا ارزشیابی از زبان ورتون

➤ مفاهیم کلیدی

۱. معیارهایی برای فرا ارزشیابی در کتاب ورتون ارائه شد که در ۴ حوزه خاص است.
۲. این معیارها شامل فایده مندی، عملی بودن، اخلاقی بودن و دقت کار است.

➤ اهداف یادگیری

- شما پس از مطالعه این نوشتار قادر خواهید بود :
۱. حوزه های مختلف استانداردهای ورتون را بیان نمائید.
  ۲. معیارهای هر حوزه را به تفکیک تشریح کنید.

۴,۱ استانداردهای فایده مندی^{۲۱}

استانداردهای فایده مندی به منظور اطمینان از اینکه یک ارزشیابی ، اطلاعات مورد نظر کاربران را تأمین می نماید، ایجاد شده اند.

• U1 شناسایی ذی نفعان

کسانی که درگیر ارزشیابی بوده و یا ارزشیابی بر آنها تأثیر می گذارد، باید شناسایی شوند، بنابراین نیازهای آنها می توانند مورد توجه قرار گیرند.

• U2 قابل اعتماد بودن ارزشیاب

کسانی که ارزشیابی را هدایت می کنند باید قابل اعتماد بوده و صلاحیت انجام ارزشیابی را داشته باشند، بنابراین یافته های ارزشیابی از بالاترین درجه اعتبار و مقبولیت برخوردار هستند.

• U3 گزینش اطلاعات

اطلاعات گردآوری شده باید در پاسخ به پرسش های مربوط به برنامه انتخاب شده و نیازها و منافع مشتریان و سایر ذی نفعان را تأمین نمایند.

• U4 شناسایی ارزش ها

چشم اندازها ، روش ها و منطق به کار رفته در تفسیر یافته ها باید به دقت توصیف شوند، بنابراین اساس قضاوت های ارزشی شفاف هستند.

• U5 شفافیت گزارش

گزارش های ارزشیابی باید برنامه مورد ارزشیابی را از نظر موقعیت ، اهداف ، روش ها و یافته های ارزشیابی به روشنی توصیف نمایند ، بنابراین اطلاعات ضروری گردآوری شده و به آسانی قابل فهم می باشند.

• U6 به موقع بودن گزارش و انتشار آن

یافته های مقدماتی پراهمیت و گزارش های ارزشیابی باید در اختیار کاربران گذاشته شوند ، بنابراین می توانند به موقع مورد استفاده قرار گیرند.

• U7 تأثیر ارزشیابی

ارزشیابی ها باید به روش هایی طراحی ، اجرا و گزارش شوند که ذی نفعان را تشویق به پی گیری آنها نمایند . بنابراین احتمال استفاده از ارزشیابی افزایش می یابد.

۴,۲ استانداردهای عملی بودن^{۲۲}

استانداردهای عملی بودن ، به منظور اطمینان از اینکه ارزشیابی ، واقع بینانه ، توأم با آینده نگری ، سیاستمدارانه و مقرون به صرفه می باشد، وضع می شوند.

• F1 روش های عملی

روش های ارزشیابی باید عملی بوده و در عین حالی که اطلاعات مورد نیاز به دست می آیند ، آشفتگی را به حداقل برسانند.

²¹ Utility Standards

²² Feasibility Standards

• F2 عملی بودن به لحاظ سیاسی

ارزشیابی باید با توجه به موقعیت های مختلف گروههای مورد نظر طراحی و اجرا گردد ، بنابراین می توان همکاری ایشان را جلب نمود و بنابراین می توان از تلاش های احتمالی این گروه ها در جهت محدود نمودن عملیات یا ایجاد سوگیری در نتایج یا سوء استفاده از آنها پرهیز نموده و یا آن را خنثی کرد.

• F3 مقرون به صرفه بودن

ارزشیابی باید کارآمد بوده و اطلاعاتی را فراهم نماید که از ارزش کافی برخوردار هستند .بنابراین منابع می توانند به شکل عادلانه و به جا هزینه شوند.

۴,۳ استانداردهای اخلاقی ۲۳

استانداردهای اخلاقی به منظور اطمینان از این وضع شده اند که ارزشیابی به شکل قانونمند ، با در نظر گرفتن اخلاق حرفه ای و در جهت رفاه و سعادت مندی کسانی انجام می پذیرد که درگیر آن بوده و یا تحت تأثیر نتایج آن هستند.

• P1 خدمت مدار بودن

استانداردها باید به منظور کمک به سازمان ها در جهت تأمین نیازهای جمع کثیری از گروه های هدف طراحی شوند.

• P2 پیمان نامه های رسمی

الزامات طرف های درگیر در ارزشیابی (آنچه باید انجام گردد، به وسیله چه کسی و در چه زمانی) باید به صورت مکتوب مورد توافق قرار گیرد . بنابراین طرف های درگیر، ملزوم به رعایت تمامی شرایط پیمان نامه بوده و یا می بایست به شکل رسمی به مذاکره مجدد بپردازد.

• P3 رعایت حقوق انسانی

ارزشیابی ها باید در جهت اقدام و حمایت از حقوق انسان ها و رفاه و سعادت مندی ایشان طراحی گردند.

• P4 تعامل های انسانی

ارزشیابان باید در تعامل با سایر افرادی که به نوعی با ارزشیابی سرو کار دارند ، به شأن و ارزش انسانی احترام بگذارند . بنابراین زبان و تهدیدی متوجه شرکت کنندگان در ارزشیابی نمی گردد.

• P5 سنجش (ارزیابی کامل و بی طرفانه)

ارزشیابی باید بررسی و گزارش نقاط قوت و ضعف برنامه مورد ارزشیابی را به صورت کامل و بیطرفانه انجام دهد .بنابراین نقاط قوت تقویت شده و نقاط ضعف مورد بحث و بررسی قرار می گیرند.

• P6 انتشار یافته ها

طرف های رسمی درگیر در ارزشیابی باید تضمین کنند که یافته های ارزشیابی را به طور کامل و با توجه به محدودیت های قابل پذیرش در اختیار افراد درگیر در ارزشیابی و سایر کسانی قرار می دهند که به صورت قانونی حق دارند از نتایج آن با خبر شوند.

• P7 تراحم منافع

مقوله تراحم و تعارض منافع باید به روشنی و صادقانه بیان شود . بنابراین ، این امر فرایند و نتایج ارزشیابی را به خطر نمی اندازد.

• P8 پاسخگویی مالی

تخصیص و هزینه کردن منابع باید مبتنی بر شیوه هایی باشد که از ویژگی پاسخگویی مستدل و منطقی برخوردار بوده و به عبارت دیگر آینده نگرانه و تأمین کننده اخلاق حرفه ای باشند. بنابراین منابع به جا و به صرفه هزینه می گردند.

• ۴,۴ استانداردهای دقت ۲۴

استانداردهای دقت بدین منظور طراحی شده اند تا اطمینان حاصل گردد که ارزشیابی ، اطلاعاتی را گردآوری می کند که از قابلیت فنی درباره ویژگی های تعیین کننده ارزشمندی یا شایستگی برنامه برخوردار هستند.

• A1 مستند سازی برنامه

برنامه ای که ارزشیابی می شود باید با دقت و شفافیت توصیف گشته و با مدارک و شواهد همراه باشد. بنابراین برنامه به روشنی شناسایی می گردد.

• A2 تحلیل احتمالی

محیطی که برنامه در آن اجرا می گردد، باید با جزئیات کافی بررسی شود ، بنابراین تأثیرات احتمالی آن بر برنامه قابل شناسایی خواهد بود.

• A3 اهداف و روش های توصیف شده

اهداف و روش های ارزشیابی می بایست پایش شده و با جزئیات کافی توصیف گردند، بنابراین قابل شناسایی و ارزیابی هستند.

• A4 منابع اطلاعاتی قابل دفاع

منابع اطلاعاتی مورد استفاده در ارزشیابی برنامه باید با جزئیات کافی توصیف شوند، بنابراین کافی بودن اطلاعات قابل ارزیابی است.

• A5 اطلاعات روا

روش های جمع آوری اطلاعات باید انتخاب و یا ایجاد شده و سپس به کار گرفته شوند. بنابراین اطمینان حاصل می گردد که توصیف ارائه شده برای کاربرد مورد نظر از روایی برخوردار است.

• A6 اطلاعات پایا

روش های جمع آوری اطلاعات باید انتخاب و یا ایجاد شده و سپس به کار گرفته شوند . بنابراین اطمینان حاصل می گردد که اطلاعات به دست آمده برای کاربرد مورد نظر از پایایی برخوردار است.

• A7 اطلاعات سیستماتیک

اطلاعات گردآوری شده ، پردازش شده و گزارش شده در یک ارزشیابی باید به صورت سیستماتیک بررسی شده و خطاهای صورت گرفته تصحیح شوند.

• A8 تحلیل اطلاعات کمی

اطلاعات کمی در یک ارزشیابی باید به صورت مناسب و سیستماتیک تحلیل شوند ، بنابراین به پرسش های ارزشیابی به صورت مؤثر پاسخ داده می شود.

• A9 تحلیل اطلاعات کیفی

اطلاعات کیفی در یک ارزشیابی باید به صورت مناسب و سیستماتیک تحلیل شوند. بنابراین به پرسش های ارزشیابی به صورت مؤثر پاسخ داده می شود.

• A10 نتایج مستدل

نتایج یک ارزشیابی باید به روشنی مستدل گردند، بنابراین ذی نفعان می توانند آن ها را ارزیابی سنجش کنند.

• A11 گزارش بی طرفانه

روش های گزارش دهی باید در برابر انحرافات ناشی از احساسات شخصی و سوگیری های طرف های درگیر در ارزشیابی محافظت شوند ، بنابراین گزارش های ارزشیابی ، یافته های ارزشیابی را با بی طرفی منعکس می نمایند

➤ آزمون

- ۱- ارزشیابی درونی در گروه آموزشی انجام شدو سپس گزارش آن به بخشهای مختلف با دستور مدیر محترم گروه بایگانی گردید. کدامیک از معیارهای فرا ارزشیابی مخدوش شد ؟
- الف) U6 به موقع بودن گزارش و انتشار آن
- ب) U3 گزینش اصطلاحات
- ج) U7 تاثیر ارزشیابی
- د) F2 عملی بودن به لحاظ سیاسی
- گزینه " ج " صحیح است

- ۲- ارزیابی کارکنان در یک مجموعه دولتی در حال انجام است. مدیر به اغلب کارکنان نمره کامل را می دهد. او با استدلال عملی بودن کدام معیار را مخدوش نمود ؟
- الف) دقت
- ب) فایده مندی
- ج) اخلاقی
- د) تمام موارد
- گزینه " د " صحیح است

خلاصه

در دانشگاه ها با برنامه های ارزشیابی متعددی روبرو هستیم، مانند ارزشیابی اعضای هیات علمی، ارزشیابی برنامه، ارزشیابی پیشرفت تحصیلی و ...

از سوی دیگر بحثهای مختلفی را بر کیفیت، نتایج، ابزارها و گزارشهای ارزشیابی می شنویم. فرا ارزشیابی پاسخ به تمام این موارد است. فرا ارزشیابی یا ارزشیابی ارزشیابی به منظور بررسی دقت، اعتبار، پایایی، عینیت و ... کلیه فرایندهای ارزشیابی، طراحی و اجرا می گردد و شامل مجموعه ای از عوامل و معیار ها است که در این قسمت به معیارهای کلی فرا ارزشیابی و استانداردهای پیشنهادی ورتون اشاره کرده ایم.

منابع

1. Evaluation Models Viewpoint on educational and Human Services Evaluation Second Edition, Daniel Stuffel bean
2. Meta – Evaluation by Daniel Stuffel bean Dec 1974
3. Meta – Evaluation form, worthen, 1997
4. Program Evaluation Alternative approaches and practical guidelines, third Edition, JL . Fitzpatrick . J Sanderz, Bworthen